

Viime viikkona ovat maailman suurimpien pankkien johtajat saaneet kyytiä.

Erottamisen perusteena ovat olleet luottotappiot maailman laajuisessa pankkikriisissä.

Kyytipoikina näille ökypankkien superjohtajille on maksettu suuret erorahat: Merryl Lynchissä 160 ja Citibankissa 40 miljoonaa dollaria.

Lukuisat isot pankit ovat samaan aikaan kirjanneet tileihinsä ennätystappiot - mutta se ei estä pankkeja jakamasta johtajilleen kaikkien aikojen isoimmat bonukset.

Tappiot ovat kuluvana vuonna arvioiden mukaan (IHT 20.11.2007) 74 miljardia dollaria ja bonukset 38 miljardia.

Keinottelua velka- ja halparahalla

Kukaan ei tule rikkaaksi omalla rahallaan, vaan toisten rahoilla. Velka on keinottelun vankka perusta, ja mitä halvempaa on velka, sitä parempi perusta se on.

USA:ssa pankit tyrkyttivät velkaa asuntojen ostoon ihmisille, joilla ei ollut varaa kotiin. Heille annettiin ns. subprime-luottoja. Niiden korko oli korkeampi kuin markkinakorko.

Asuntoluottojen ylityrkytyksessä kiinteistöjen hinnat nousivat kohti taivasta.

Kun paljastui, että 2 miljoonaa uuden kodin omistajaa olivat maksukyvyttömiä, pankit joutuivat vaikeuksiin luottojensa vakuutena olleiden asuntojen hintojen romahtaessa.

Siitä syntyi nykyinen kansainvälinen pankkikriisi.

Rahastokapitalismin aikaa

Markkinoille on noussut kuin sieniä halvan rahan sateessa uusia toimijoita: erilaisia rahastoja. Ne ovat keränneet sijoittajilta, myös kotitalouksilta, irtonaista rahaa, jonka ne ovat käyttäneet rahan poistamiseen. Rahastot myyvät osuuksia varallisuuteensa, jonka kasvattamisen sijoittajat antavat niiden käsiin. Tuottojen dopingia on rahastojen ottama oma velka. Jos se on halpaa ja arvopaperitavaran hinnat nousevat, rahastot saattavat tuottaa hyvin myös sijoittajille.

Rahastojen toimitsijat ovat näissä kasinopeleissä ainoita varmoja voittajia, sillä he syövät kuormasta eli keräävät voittonsa riskittöminä ”hoitopalkkioina”. Riskit jäävät rahasto-osuuksien ostajille, joiden rahat saattavat kadota keinottelun mustaan aukkoon. Se, mikä sinne kerran menee, ei palaa koskaan takaisin, ja niin on nyt käynyt monissa rahastoissa.

Special Purpose Vehicles (SPV)

Jos markkinoilla ei ole tarpeeksi myytävää, sitä pitää keksiä.

Rahastokapitalismissa on keksitty finanssituotteiden arvopaperistaminen: pannaan sama raha kiertoon eri paketeissa moneen kertaan. Tuotetaan rahaa rahasta - eli nyhjästään tyhjäästä.

Siinä tarkoituksessa pankit sitoivat subprime-velkojaan erilaisiin paketteihin, joissa ne jälleenmyytiin toisille pankeille ja erilaisille rahastoille arvopapereina. Niitä ostettiin ylisuurin tuotto-odotuksin; uskoen, että pakettien roskaisuus oli mannaa sijoittajien taivaasta.

Nyt nämä arvopaperistetut velkapaketit ovat menettäneet - alkuperäisten lainanottajien maksukyvyttömyyden paljastuttua - arvoaan, tai itse asiassa niillä ei ole mitään arvoa, kun ne eivät mene kaupaksi pankkijärjestelmän sisässä.

Paketin viimeiselle haltijalle on jäämässä käteen Musta Pekka.

Keskuspankit, apua!

Arvopaperistamisen ohella pankit (jälleen)rahoittavat toimintojaan tilapäisen rahan markkinoilta ja ovat riippuvaisia pankkien välisistä yhden yön tai lyhyen maksuajan markkinoista. Niillä rahaa liikutellaan vakuutenaan vain pelkkä luottamus tai muut aliarvoiset vakuudet.

Nämä markkinat ovat olleet kansainvälisen talouden sydän ja veren- eli rahankierron keskus.

Kansainvälinen pankkikriisi syveni, kun pankit rupesivat pelkäämään Mustaa Pekkaa toinen toistensa taseissa.

Alakulon levitessä markkinoille pankit huusivat lyhyen rahan pulassaan apuun vapaapalokuntaa eli keskuspankkeja. USA:ssa ja Euroopassa (Suomessakin) ne lainasivat markkinoille uutta halparahaa, ja niiden korkopolitiikalla alettiin elvyttää kasinopeleissä syntymässä olleiden ruumiiden elintoimintoja.

Moral hazard

Englannin keskuspankin pääjohtaja Mervyn King sanoi likviditeettikriisin alkuvaiheessa muiden keskuspankkien lisättyä halparahan määrää, että ne "kylvivät tulevan talouskriisin siemenet" ja että "likviditeettituen tarjoaminen vie pohjan tehokkaalta riskin hinnoittelulta ja antaa jälkikäteisen vakuutuksen riskikäyttäytymiselle".

Muutamaa päivää myöhemmin hänen puheiltaan putosi pohja, kun televisio oli kuvannut jonoja Northern Rock-pankin ulkopuolella tallettajien pyrkiessä pelastamaan säästönsä subprime-vaikeuksiin joutuneesta pankista. Spekulaattorit saivat myös Englannin keskuspankilta halparahaa - ja pankkitallettajat valtion takuun talletuksilleen - toimintansa uusrahoittamiseksi.

Ehkä tästä selvitään, ehkä ei

Julkisuudessa ongelmia on hyssytelty ja vähätelty, eikä suuri yleisö tiedä kansainvälisen pankkikriisin vakavuutta.

Ne, joita markkinatsunami uhkaa, tietävät.

Suomen pankit ovat pääosin ulkomaisessa omistuksessa, eivätkä suomalaisten talletukset ole niissä turvassa, jollei valtiolta niitä hädän hetkellä turvaa.

Edellisen kerran se maksoi Suomen veronmaksajille runsaat 7 000 000 000 euroa.